

Anulu II.

Nro 9.

Fóí'a basericésca.

Organu

pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Maiu 1884.

Cuprinsulu:

Blasiulu in tempulu presente. — Intropitrea serbatorei Inviarei Domnului. —
Una cestiune din mora'pa politica. — Credinti'a si Ratiunea. — Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1884.

Tipograff'a, Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Blasiulu in tempulu presente.

Celebrulu istoricu germanu Conte de Stolberg in opulu seu celu grandiosu: *Geschichte der Religion Jesu Christi*, dice, cã unde este liniste, acoló de comunu este activitate. Unu profundu cunoscutoriu de omeni a fostu barbatulu acest'a mare alu natiunei germane. Aciomele lui relative la vieti'a societatei omenesci, la cari a ajunsu elu dupa unu studiu indelungatu si aprofundatu alu istoriei, suntu totu atãte adevveruri, ce se confirma in continuu totu mai tare in vieti'a toturoropoporeloru. In specie, ce atinge adevverulu asertiunei lui din fruntea articolului acestuia, cã unde este liniste, acoló de comunu este activitate, afla una confirmatiune stralucita in vieti'a presenta a Blasiului. Istori'a, care este de comunu mai fidela si mai drepta marturiã a tempuriloru si a epocelorú cá tote judecatile jurnalistice improvizate, va aretã la tempulu seu, ce confirmatiune eclatanta este vieti'a presenta a Blasiului pentru adevverulu de mai susu. Istori'a inse are lipsa de materialu, pre care se-si bazeze judecatile sale. Din motivulu acest'a spre a subministrã istoriei la tempulu seu materialu in privinti'a acest'a, ni am propusu a tractã in cateva cuvinte vieti'a presenta a Blasiului.

S'a dñsu de unii si de altii, cãte o data si de cãte unu binevoitoriu, cã Blasiulu este astãdi amortñtu, cã elu cá si cum ar' fi imbetranitu, nu mai desvolta astãdi activitatea ace'a, care o a desvoltatu in tempii trecuti.

Inainte de ce amu vedẽ, in cãtu este adevverata si drẽpta imputarea acest'a, este de lipsa se vedemu, care este chiamarea adevverata si ordinaria a Blasiului, fiendu-cã numai atunci vomu potẽ judecã, cumcã ore Blasiulu in presente implinesce-si chiamarea acest'a seuu nu.

Este cunoscutu, cã Blasiulu inca dela fundarea lui a fostu menitu se fia unu centru administrativu alu basericei romane unite, si unu centru de cultura pentru poporulu romanescu din Ardealu. Menirile aceste doue si le a si implinitu Blasiulu in decursulu tempului dupa potintia. Nu negamu, cã din candu in candu pre langa menirile aceste ordinarie cerendu impregiurarile tempului Blasiulu a fostu cãte odata si centru si foculariu politicu. Asia p. e. in tempurile cele agitate din anulu 1848 si pre tempurile Metropolitului Siulutiu. Inse de cãte ori s'a intemplatú, cá Blasiulu se fia si centru politicu, totu de a un'a s'a intemplatú acest'a, nu pentrucã asia ceva ar' fi legatu de natur'a si essenti'a lui, nice pentrucã elu a voitu si a tinsu a se inaintã la una atare demnitãte, ci totu de a una pentrucã guvernele voindu a veni in contactu cu poporulu romanescu din Ardealu, Blasiulu si l'au alesu de unu intermediariu spre scopulu acest'a, prin ce elu a devenitu pentru tempulu acel'a si una

specie de centru politicu. Candu inse guvernele nu au mai cercatu asia ceva, atunci Blasiulu s'a restrinsu éراسi totu de a un'a la chiamarea sa ordinaria de a fi unu centru administrativu basericescu si unu centru de cultura pentru poporulu romanescu. Si chiaru impregiurarea acést'a este ace'a, ce a castigatu Blasiului una popularitate rara si una simpatía frumósa la toti Romanii. Cáce deca Blasiulu uitandu-si de chiamarea s'a principala si ordinaria de a fi unu focalariu de cultura si civilisatiune pentru poporulu romanescu, ar fi fostu totu de a una mai antái unu centru si conducutoriu alu politicei celei fluctuante, nesecure si nemultumitorie, de securu cá nice odata nu ar' fi ajunsu la stim'a si respectulu acel'a, de care se bucura astádi. Cultur'a si civilisatiunea este unu pamentu, care lucratu precumu se cuvine, totu de a un'a si produce fructele sale. Nu asia inse politic'a. Aci si ostenelele si bunavointi'a cea mai mare in cele mai multe casuri suntu lipsite de succesu, cáce impregiurarile si tempurile in cumpen'a politicei mai totu de a un'a apesa mai greu, decátu tota activitatea omenésca. *Proh dolor! Quantum refert, in quae tempora vel optimi cujusque virtus incidat!* este scrisu pre monumentulu unui barbatu mare inse nefericitu in politica. Si apoi deca activitatei politice nu i urméza succesulu, atunci si stim'a si recunoscinti'a si popularitatea si simpatía suntu pierdute, cáce lumea in politica facundu una esceptiune curiosa dela legile ei, nu activitatea o pretiuesce, ci succesulu, fora de a se uitá multu la ace'a, cá ore succesulu este alu activitatei seau alu impregiurariloru si alu tempuriloru. Si fiendu-cá cu greu credemu, cá Blasiulu cá centru politicu ar' fi potutu aretá succesele acele, ce le a aretatu cá centru de cultura, asia cá centru politicu erasi cu greu credemu cá ar' fi ajunsu la stim'a si respectulu acel'a universalu, la care a ajunsu cá centru de cultura ¹⁾.

Deca asia stá lucrulu, se vedemu, ore implinesce-si Blasiulu si in presente chiamarea sa ordinaria de a fi unu centru administrativu basericescu si unu centru de cultura pentru poporulu romanescu din Ardealu?

Mai antái, ce atinge administratiunea basericesca, apoi credemu, cá in presente chiaru si inimicii celi mai mari ai Blasiului voru recunosce fora de leacu de esitatiune, cumcá Blasiulu numamai este la inaltimea misiunei sale, ci administratiunea lui basericesca din presente facia cu cea primitiva de mai inainte este neasemenatu mai susu, neasemenatu mai moderna, mai prompta, mai espedita si mai regulata, asia in cátu nu intre centrele basericesci romanesi, dara in intregu imperiulu austroungaru nu credeam se esiste undeva unu centru basericescu, care in privinti'a administrativa se intréca Blasiulu presentu. Si fiendu-cá chiamarea Blasiului este, cá se fia si centru de cultura, asia administratiunea acést'a moderna din Blasiu s'a estinsu si preste celelalte centre secundarie din archidieceasa, cum suntu protopopiatele, cátu tóte calitatile cele frumóse, ce caracteriséza administratiunea din Blasiu, le caracteri-

¹⁾ Individi singuratici pentru ace'a au luat totu de a un'a parte mai mare seau mai mica in politica. Acést'a inse nu are de a face nemicu cu Blasiulu cá atare.

séza și pre acele. Angustimea spațiului foiei noastre nu ne ierta a urmări firele administrațiunii prezente până în cele mai mici detașuri. Cine voiesce înse se se convinga despre progresul cel mare făcut în direcțiunea acéș'ta, acé'l'a nu are decât se compareze arhivul metropolitan din prezente față cu cel din trecut, și numai decât va află una deosebire mai de necredut. În privinți'a administrațiunii dăra Blasiului prezentu nu numai că nu i se poté impută nemicu, dăra încă Blasiul și în prezente merge în fruntea națiunii.

Amu dîsu înse, că Blasiul a avutu totu de a un'a și menirea de a fi centru de cultură pentru poporul românesc în prim'a linia unită. Că se potém înse vedé, că ôre Blasiul prezentu corespunde seau nu menirii acésteia, este de lipsă se întielegem însemnarea adevărată a chiamării lui de a fi centru de cultură. Prin centru de cultură întielegem chiamarea acé'a a lui de a străplantă, crește și cultivă în poporul românesc pre încetul toté rezultatele cele bune ale civilizațiunii europene, și prin acéș'ta a redică și pre poporul românesc la rangul de unu popor civilizat al Europei. Acéș'ta înse o a și făcutu și o face în prezente Blasiul, încātu de securu, că în cele mai multe privinți întrece pre alte centre și mai cu seama pre acele, cari ar' voi a se aseménă cu elu. Cine voiesce se se convinga despre acéș'ta, nu are decât se caletorésca prin archidieceasa și se veda și judece bisericele cele multe românesce unite edificate în timpul mai nou la întetrea și sub conducerea Blasiului, și de securu, că nu-si va poté ascunde unu simțiu mare de bucurie, vedindu cum Blasiul scote pre poporul românesc din bisericițele cele mici, scunde, întunecose și primitive de lemn, simbolul culturii înfime, și-lu duce în biserici frumoșe, de stilu, moderne că în Europ'a apusana cea civilizată. Ore acum nu este în privinți'a acéș'ta Blasiul prezentu multu mai pre susu că Blasiul trecut, care în direcțiunea acéș'ta n'a lucratu mai de locu, și nu este elu prin acéș'ta unu adevăratu centru de cultură pentru Români? Cine voiesce se se convinga, se caletorésca prin archidieceasa și se veda edificiele de școlă cele multe și frumoșe redicate în timpul mai nou la întetrea și sub conducerea Blasiului chiar și prin comune mici și misere, și apoi se le asemene cu pucinulu, mai nemic'a ce s'a făcutu în direcțiunea acéș'ta în timpul trecut, și acé'l'a de securu se va convinge despre unu progresu eștraordinariu în timpul mai nou. Nu este ôre acum prin acéș'ta Blasiul și astădi unu centru strălucitu de cultură pentru Români? Cine voiesce se se convinga, acé'l'a se caletorésca prin archidieceasa, și de securu, că se va miră, cându va vedé în ce mesură suntu puse în activitate de către Blasiul toté poterile organelor subalterne în favorul și spre înaintarea cauzei școlăște, așa cătu mai că nu credem, că în acéș'ta privințiă stă ver una confesiune din țera pre una tréptă mai înaltă. Nu este în privinți'a acéș'ta Blasiul prezentu mai pre susu că celu din trecut, și nu este elu prin acéș'ta unu centru adevăratu de cultură pentru Români? Ore se mai amintim despre

unu lucru pucinu pretiuitu in tempii trecuti, despre imbunatatirile continue in averea basericésca si scolaria pre diverse căli prin archidieceasa totu la intetfrea neadormita si sub conducerea Blasiului, prin ce poporul totu mai tare se apropia de idealulu acel'a de a avé una subsistintia suficienta pentru preotimea si invetiatorii sei, cá astufeliu ambii se pota traí numai poporului? Ore se mai amintimu ce deosebire este intre cultur'a clerului celui cu studiu teologicu ordinariu din presente pregatitu pentru tote indigintiele spirituali si materiali ale poporului facia cu celu din trecutu, dara mai cu sema a clerului celui fora studiu teologicu ordinariu esitu din Blasiu — inca câtava tempu unu malum ore careva necessarium alu basericeí nostre — si intre celu din tempii trecuti? Cine-lu va asemená pre celu de acum cu celu de mai inainte, va observá numai decátu una deosebire incredibila. Ore se mai amintimu despre progresele in disciplin'a clerului si a poporului, despre cassarea multoru defecte, ce in tempii trecuti semenáu cu una specie óre care de anarchía si despre conscienti'a de ordine si regula, ce sub conducerea Blasiului presente totu mai afundu strabatu in sufletulu si inim'a clerului si a poporului. Tote aceste suntu lucruri atátu de cunoscute, cátu mai cá nu este lipsa se le dilucidamu si mai pre largu, pentru a aretá, cá Blasiulu presente este unu adevveratu centru de cultura pentru poporulu nostru.

Dara se revenimu la partea literaria si pedagogica a Blasiului, fienducá pre terenele aceste s'a distinsu totu de a un'a; se vedemu ore in privinti'a acést'a este elu la inaltimea chiamarei sale. Mai antaiu, ce atinge institutele de invetiamentu, acele nunumai cá in tempulu mai nou nu au decadiutu, fora chiaru din contra au facutu progrese in mai tote direptiunile. Astufeliu numai in seminariu s'au redicatu in tempulu mai nou 6 catedre noue pentru scientiele practice, de cari preotimea nostra are lipsa mare in midiloculu poporului, precum dreptulu si procedur'a civila, medicin'a si igien'a poporala si altele, cá se nu mai amintimu nemicu despre ace'a, cá in presente studiele teologice suntu deja tiparite in limb'a romana, cea ce facia cu tempulu trecutu, candu se folosieáu manuale scrise pline de erori, este unu progresu mare. Afora de ace'a salariile professorali dela tote institutele s'au imbunatatitu in mesura mai dupla facia cu tempulu trecutu. Tinerimea preste totu are mai multa finetia, mai multa urbanitate, mai multa iubire de ordine cá in trecutu, si preste totu interesulu inspectiunei supreme archidieceasane este neasemenatu mai mare si mai viu cá mai inainte. Éra ce atinge progresulu literariu, numai in cesti 15 ani din urma s'au edatu in Blasiu la 50 de opuri parte seolastice, parte de alte categoríe, asia incátu pre dreptulu provocamu pre ori si cine, cá se ni arete in ori si ce altu centru romanescu de cultura din imperiu unu atare progresu seau una atare activitate pre terenulu literaturei. Ma Blasiulu presente chiaru si in partinirea literaturei anevoia credemu, cá va stá indareptulu cuiva. In specie cele mai multe foi ale nostre cu greu credemu, cá in alte centre voru avé mai multi prenumeranti cá in Blasiu,

asia câtu suntemu de parere, că in acést'a privintia chiaru si Gazet'a Transilvaniei, care este mai pucinu multiumita cu Blasiulu presente, ni aru dá unu testimoniu mai bunu cá la ori si ce altu centru. Ma in anii din urma mai in continuu au esutu câte doue foi in Blasiu pentru trebuintiele clerului, ale poporului si ale invetiatoriloru.

In urma ce atinge grogresulu materialu, apoi de securu că nice unu altu centru romanescu din Transilvani'a si Ungari'a nu se pote asemená cu Blasiulu nice pre departe. Fundatiunile cele vechi nunumai că cresc in continuu, dara inca pre langa acele numai in anii cesti din urma s'au facutu si altele noue in valóre de aproape doue sute mii floreni v. a. Si cá se nu lasamu baremu din lucrurile cele mai momentose nemicu neamentitu, ce atinge propagarea din Blasiu cá din unu centru de cultura a unui gustu finu si medernu, ce caracteriséza pre unu poporu cultu, apoi provocamu pre ori si cine, cá se vina si se observeze tactulu si eleganti'a, cu care se esecutéza ritulu celu sublimu orientalu in catedral'a din Blasiu in presente, căce nu ne indoimu, că va marturisi, cumcă asia ceva la Romani nu a observatu nicairi.

Considerandule numai pre aceste pucine, si si pre aceste numai in linea-minte generali, pre dreptulu intrebamu pre ori cine, că ce mai astépta dela unu centru administrativu basericescu si de cultura. Deca in privinti'a acést'a nice Blasiulu presente nu este la inaltimea chiamarei sale, atunci nu scimu care altu centru romanescu in regatulu nostru este la ace'a inaltime.

Adeveratu, că centru politicu Blasiulu astádi nu este, si nice nu voiesce se fie, pentrucă chiamarea acést'a nu a fostu nice odata una chiamare essentiala pentru elu. Una politica inse totusi joca si astádi Blasiulu. Si acést'a constá in delaturarea precátu este cu potintia a suspitiunariloru celoru grele si fara temeiu înaintea puterei de statu, pre cari nu odata le nutrescu pre ascunsu chiaru si Romani de ai nostri, cá astufeliu chiamarea sa ordinaria se si o pota implini in liniste si ne conturbatu spre binele poporului nostru, departe de valurile cele nesecure ale politiceii de di.

Pucini din omeni cu cugetare comuna si condusi mai multu de sentimentalismu femininu voru fi in stare a apretiuu conduit'a acést'a a Blasiului. Inse cu atátu mai tare voru pretiuo barbati de cugetare rece si nerapiti de ventulu romanticu alu sentimentalismului ¹⁾.

¹⁾ Vorbindu in articolulu acést'a despre Blasiu, se nasce intrebarea, că ce intielegemu noi sub Blasiulu acést'a? Cea ce amu disu in Gazet'a Transilvaniei Nr. 33 dicemu si acum, anume, că sub Blasiu nu intielegemu pre opidani, ci intielegemu Blasiulu celu intelligentu, Blasiulu celu istoricu, Blasiulu acela, caruia pre nedreptulu i se arunca Dacoromanismulu in facia. On. Red. a Gazetei in Nr. 35 a. c. a aflatu cu cale a ne tiene pentru acést'a una parenesa cá unuia care ni amu ruptu din corpulu opidaniloru din Blasiu (?) Si acést'a pentruce? Pentrucă am sustienutu, că sub Blasiu nu intielegemu pre opidani, ci Blasiulu celu intelligentu, Blasiulu celu istoricu, Blasiulu caruia i se arunca pre nedreptulu Dacoromanismulu in facia, si prin acést'a din intelligintia amu fi facutu unu monopolu numai alu preotimei din Blasiu si nu si alu opidaniloru, cá si cum afora de preoti nimene nu ar' fi intelligentu in Blasiu,

Intropțirea serbatoarei Inviarei Domnului.

(Continuare din Nr. 8).

III.

Numirea Septemanei Luminate.

S'a dîsu mai susu, cã tempulu intropțirei solemne a S. S. Pasci se numese „Septeman'a luminata“. Va fi la locu cã se cercãmu si se cunoscemu cauzele pentru care s'a datu numirea de „Luminata“ septemanei de dupa S. S. Pasci.

Dupa parerea multora, numirea acest'a s'a datu acelei septemanei parte pentru ace'a, cã in ace'a septemana cã si in I-a dî a inviarei baseric'a erã splendidu illuminata; parte de acolo, cã la cultulu divin alu numitei septemãni, in vechime atãtu credintiosii, cãtu si mai vêrtosu celi de nou botezati (neophytii, cei noi luminati¹⁾ se infatiosiau in baserica tienendu lumini aprinse in mãni²⁾.

¹⁾ Greg. Naz. orat. 30.

²⁾ Greg. Naz. orat. pasch., S. August. ep. ad Januar. 55., Ignat. Scuophilacele basericeii celei mari in vieti'a lui Niceforu dice »Cum enim Imperator et qui in Regia erant viri senatorii in maximo templo aderant; admirandae resurrectionis mysterium completuri; cum sacrum illum locum, luminum adinstar solis aurei effusio abunde resplendens, indesinentis illuminationis quae speratur, splendores aquae ac praeco evulgebat, cum universus Ecclesiae candidis vestibibus indutus, exercitus concurrebat« s. c. l. (Allat. Hebd. Graec. l. c. p. 1455).

si cã si cum preotii nu ar' fi opidani, ci cine scie ce. Deca amu voi a face una satira, amu dîce, cã pôte Jidovii, Armenii, Ungurii si Cigani din Blasiu s'au plansu la On. Redactiune, cã noi li amu denegatu epitetulu de intelligenti seau cã nu i amu intielesu si pre eli in Blasiulu amintitu. Dara nu pre On. Red. o dore nu pentru acestia, ci pentru altu cineva. Pre On. Red. o dore, cã se o spunemu apriatu, de ace'a clase a poporatiunei din Blasiu, pre care unii din inaltimea loru dorere! li place a-i numi cu epitetulu de »Greci« si pre cari On. Red. afla cu cale a-lu invetiã cum se-i iubësca chiaru si pre acel'a care este din sizulu loru si i numera mai pre toti intre consangeni si afinii sei. Ore inse fost'a vorba in declaratiunea nostra despre acestia? De locu! Noi amu dîsu cã nu i intielegemu sub Blasiu pre opidani seau locutorii Blasiului fora deosebire, cari suntu preoti si laici, advocati si medici, negotiatori, maiestri si dileri, Romani, Unguri, Armeni, Jidovi, Italiani si Cigani, cãce si ce lipsa a fostu cã se-i intielegemu pre toti acestia, dupa-ce inimicii ce urescu Blasiulu de siguru cã nu i intielegu pre toti acestia fora deosebire. Ci amu dîsu, cã am intielesu Blasiulu celu intelligentu, istoricu si acusat pre nedreptulu de Dacoromanismu. Cum vine On. Red. a Gazetei se nege cã »Grecii si laicii romani din Blasiu« toti fora deosebire nu ar' avé locu in cadrul definitiunei acesteia, noi nu intielegemu. Cã Jidovii, Armenii, Ungurii si celialti nu au locu in cadrul definitiunei acesteia, intielegemu; inse cã »Grecii si laicii nice de cum nu ar' avé locu, pentru noi este una enigma. On. Red. dice totu in acelu numeru, cã ea sub Blasiu intielege totu ce traiesce in acelu orasielu dela Metropolitulu pana la celu din urma opidannu. Da credemu si noi, cã in una chartia oficioasa dela unu dicasteriu administrativu, unde este vorb'a de Blasiu in sensu civilu simpliciter asia va intielege. Candu inse cã Redactiune scrie despre Blasiu in sensu nationalu cu inbire si interesu, atunci de buna sema sub Blasiu nu intielege si pre celu din urma Jidovu seau Armeanu, ci intielege cu totul altu ceva, si atunci definitiunile nostre de securu cã se intelnescu. Pentru ce a facutu On. Red. a Gazetei atãti'a sfara in tiara, candu avemu acelasi cugetu, noi nu intielegemu? *).

*) Noi nu am intrebuințiatu in articolulu acest'a cuvintulu „Grecu“ cã nomenclatura de batjocura, cãce atunci insino ne amu batjocori, ci lu am intrebuințiatu numai spre mai bun'a clarificare a lucrului.

Desi pretiuescu indestulu acésta opiniune fora indoiéla temeinică, nu potu inse a nu merge mai departe si a dîce, că: datin'a acést'a vechia crestinésca a portărei lumineloru in septeman'a acést'a s'ar' poté considerá mai multu numai cá o espresiune simbolica a unei idei si credintie, a unei taine mai subline, ori a unui efectu moralu representatu in decursulu numitei septemăni. Si asia nu s'ar' neci poté dîce, că acésta datina esterna ar' fi *causa principala* si uniculu temeiu alu numirei „Luminate“; ci cugetu că temeiturile si isvorulu acelei numiri avemu se-lu cercămu in insusi misteriu lu credintiei, in insemnatatea obiectiva atātu a serbatórei S. S. Pasci — implinite cu aceasi solemnitate in intrég'a septemana — cātu si a altui asiediamentu sacru, implinirea caruia in vechime erá stensu legata cu serbatórea inviarei.

Se consideramu dar' acelu misteriu alu credintiei, acelu asiediamentu sacru cá temeiu alu numirei.

Si care este misteriu lu credintiei, insemnatatea obiectiva a S. S. Pasci?

1. Misteriu lu credintiei S. S. Pasci este: actulu domnediescu alu Inviarei Mantuitorului, obiectulu preasantu alu acelei serbatori este: insusi Christosu cu actulu deplinitu alu rescumperarei.

Ce ni se areta in officiu lu sacru alu S. S. Pasci si alu Septemanei luminate? Ace'a cá S. baserica de repetite ori marturisesce, cumcă *Christosu* Mantuitorulu carele este intru *lumin'a cea neapropiata si pururea fitoria*¹⁾ este: „sórele dreptatei“²⁾ „sóre mai nainte de sóre“³⁾, „lumin'a cea neinserata“ si „neapropiata“⁴⁾. Densulu cá una „lumina fora de ani“ si „luminarea omeniloru“ „din momentu toturoru a stralucitu“⁵⁾.

Se urmămu inse mai departe marturisirei s. baserice, cá se cunóscemu in simbóle nu numai pre auctorulu inviarei nóstre, pre Christosu, ci si *effectulu* stralucitei inviari. Si cum aflamu acést'a descoperita si representata in officiu lu sacru alu serbatórei inviarei? Sub ce simbolu ni-se face cunoscutu acelu effectu de cătra s. baserica? Éra si sub simbolulu *luminei*. Căci dîce: „prin inviarea stralucita ne-a deschisu usiele raiului, ne-au daruitu viétia vecinica“⁶⁾, „a luminatu marginele lumei“⁷⁾, prin ace'a „s'a stricatu intunereculu iadului“⁸⁾, si „lumin'a inviarei s'a aretatu toturoru poporeloru“⁹⁾. Prin inviarea lui Christosu „tóte s'au implutu de lumina ceriulu si pamentulu si cele de desubtu“¹⁰⁾, prin ace'a „lumea tóta s'a luminatu“¹¹⁾ si „marirea Domnului

1) Ipac. Od'a III.

2) Od'a 4. 5.

3) Icosu.

4) Stich. inviarei Mierc. si Joi.

5) Stich. Samb.

6) Trop. 2 Od'a VI, si Stéchir. Pasciloru.

7) Stich. 2 lui Anat. Marti la Inser.

8) totu acolo Stich. 1.

9) Stich. Mierc. la Inser.

10) Od'a III Trop. 1.

11) Marire Stich. Luni.

preste noi a resaritu¹⁾, dreptu ace'a toti credintiosii suntemu chiamati „că se curatîmu semtîrile spre a poté vedé pre Christosu stralucindu cu neapropiat'a lumina a inviărei²⁾).

Si că se întrebamu acuma; ôre pentru ce întrebuintieza S. baserica asia desu lumin'a spre simbolisarea celoru espuse? A buna séma nu pentru altace decătu că elementulu luminei din firea si de dupa insustrile sale este mai acomodatatu spre a lămurî, descoperî si întielege poterea de viétia si urmarile cele ceresci ale actului inviărei.

Pre bas'a celoru mai susu aretate vomu dice dara, că: fiint'a, caracterulu, insustrile, si poterea divina alui Isusu Christosu, reprezentate prin simbolulu luminei si a sórelui; afora de aceste, effectulu santitoriu, darulu divin u ne-marginitu si curati'a sufletésca, castigate prin inviarea mantuitória, in prim'a linia acestea forméza temeli'a si caus'a principala; aceste au datu ansa că insasi serbatórea că „dfu'a cea portatória de lumina³⁾” dinpreuna cu celelalte dfile ale septemanei se póрте numírea de „Luminata“, că insesi dfu dfilele de serbare se póрте pre sene caracterulu credintiei, espresiunea misterului legeri lui Christosu, prin ce apoi acelea dfile cu adeveratu castiga o santire deosebita o insemnătate sublima.

Desi caus'a principala a numírei „luminata“ este insusi Christosu că viétia si inviarea nóstra tosusi,

2. O alta cauza interna de nu pucina insemnătate a acelei numiri cugetu a-o aflá si in acelu asiediamentu s. basericescu, că in vechime la serbatórea S. S. Pasci se conferieá *sant'a taina a Botezului*.

Scimu inse că natur'a luminei este, că stralucesce, incaldiesce, vivifica, invieza, întaresce, si asia dicându strafórma fiintiele din lume. Astufeliu stá si cu darulu s. botezu. Pentru-că acést'a luminéza mintea, semtirile animei le incaldiesce cu caldur'a santírei, inviéza, întaresce voi'a, si cu poterea divina patrunde si straforma întregu sufletulu nostru impartasindu acestuia o stralucire cerésca, o curatia suprafrésca.

Dreptu ace'a acestu asiediamentu santu alu s. Botezu, care de dupa natur'a si insustrile interne, de dupa urmarile si effectele sale divine aieve este luminatu si preamaritu: nu pucinu a trebuitu se contribue nu numai la instituirea datinei portarei lumineloru decătra cei nou botezati numiti pentru ace'a: portatori de lumina⁴⁾, ci mai vertosu si la ace'a, că insusi tempulu primirei luminei sufletesci in s. Botezu, chiaru dfilele că totu acelea reminiscintie sacre ale acelei iluminări sante, prin numírea s'a de „luminata“ se inchipuésca poterea darului primitu.

Trebuie inse se recunóscemu

1) Od'a IX.

2) Od'a I.

3) Od'a VII.

4) Od'a V.

3. Că — cum s'a dechiaratu si la inceputu — caus'a numfiei „luminata a potutu si pôte se fia atâtu impregiurarea, că dupacum cânta s. baserica nu „steu'a, ci angerulu luminei si celu portatoriu de lumina a graitu luminatu, si in vesminte stralucitorie a vestitu inviarea cea mantuitoria“; câtu si ace'a că cei nou botezati si toti credintiosii cu lumini aprinse se infatiosiau la cultulu divinu întréga septemana a S. S. Pasci¹⁾.

Dar' — dupa parerea mea modesta — acestea din urma se potu considerá mai multu cá cause relative, externe si secundarie, si in specie cea din urma (portarea lumineloru) este simbolisarea darului primitu in botezu ori in s. penitentia prin impacarea cu Ddieu, precum si óresi careva imitare a angerului, care a stralucitu in mormentu la inviarea lui Christosu.

IV.

Intropitíreu comuna mai departata.

Tempulu intropitírei comune se estinde dela Dominec'a Tomei pâna la Inaltiarea Domnului, seau pâna in Joi'a sepemanei a 6-a dupa s. s. Pasci.

Caracteristic'a acestui restempu stá in ace'a; că: in decursulu aceluia s. baserica nu numai că necontenitu reamintesce memori'a si effectulu preasântu alu inviarei lui Christosu, ci deodata prin reamintírea impregiurarilor dela ace'asi inviare, precumu si a unoru minuni implinite de cătra Mantuitoriu, voiesce cá credintiosii predeplinu se se convinga atâtu despre marit'a inviare domnedieesca, câtu si despre atotupoternici'a Fiului lui Ddieu.

Si deorace mai in diosu se voru pertractá in deosebi acelea impregiurari si minuni, aci vomu se atingemu numai *momentele distinctive* ale Cultulu divinu in decursulu acestei intropitíri comune, care suntu urmatóriele:

1. Că Inseratulu, Manecarea, S. Liturgía si Officiulu óreloru totudeun'a se incepe cu Tropariulu S. S. Pasci „Christosu a inviatu din morti s. c. l.“ Nu se dîcu inse si Stichurile Pasciloru.

2. Incepându din Dominec'a III in tóte celelalte Domineci, precum si Mercuri din Septeman'a a 6-a la Manecare, la stichirile inviarei versului de rondu, totudeun'a au se se adauga si stichirile Pasciloru că si in Dominec'a inviarei facundu-se sarutarea Crucei. Ori se cânta numai ale Pasciloru, ori numai cele ale inviarei²⁾.

3. Pâna la inaltiarea in tóte dílele, la manecare se cetescu „Inviarea lui Christosu vediendu s. c. l.“ si Psalmu 50 si se cânta si „Cea mai onorata“ s. c. l.

4. Catavasiile, respective Canonulu S. Pasci se cânta in tóte Dominecile, si Miercuri in a 6-a Septemana.

5. In tóte Dominecile la Inseratu se face intrarea cea mica (vehodu) cu cadelniti'a.

¹⁾ Pâna adi e in multe locuri datina, că credintiosii mai cu séma la s. s. pasci aducu lumini la s. baserica, si suntu unii cari dorescu cá acelea se arda sub Officiulu sacru in septeman'a luminata.

²⁾ In Dominec'a Tomei se canta tóte ale dílei.

6. In Domineci se lasa Officiulu Santului ce ar' cadé, si acel'a se implinesce Sambeta la dupacinariu.

7. Dimisiunile (opustulu) pâna la inaltiare se facu cá si in dñu'a Inviãrei ¹⁾).

8. Nu este postu (afora de Miercuri si Vineri) si

9. Icón'a punerei in mormentu a Domnului (Plastaniti'a) ori in alte locuri „Antimisulu“ stã intensu pre Altariu si neci cându nu se invelesce pâna la Inaltiare.

Din aceste prescise ale implinirei Officiului sacru se cunósce, cà s. baserica doresce, cá memori'a inviãrei Domnului in decursu de 40 dñle se se reamintésca, si se se propuna credintiosiloru cu acelu scopu, cá cunoscându densii poterea tainei celei facatórie de vieția, se se nisuésca a-si castigá *credintia neclatita* in Christosu si in legea lui cea santa; *sperare neinfranta* intru dobandirea promisiuneloru facute si intarite prin inviarea cea domnedieésca, si *iubire curata* catra Christosu Domnedieu, care din nemesurat'a sa indurare pre cruce ne-au castigatu santire, éra prin inviarea sa s'a facutu incepetoriulu inviãrei nóstre si alu altei vietii vecinice ²⁾.

(Va urmá).

Una cestiune din moral'a politica.

In primaver'a anului acestuia amu fostu sustienutu principiulu moralu politicu, cumcã unu individu romanu pentru activitatea sa politico-nationale nu pote se se sentiésca pre pamentu nimenuia responsabilu decãtu singuru numai consciintiei sale proprie. Am sustienuto acést'a nu intru atãt'a, incãtu individulu are se reprezenteze natiunea intréga cá ablegatu alu ei, cându de sine se intielege, cá pentru activitatea sa politica este responsabilu in prim'a linia natiunei, carea l'a alesu si pre carea o representa, ci in cãtu individulu lucra numai in numele seu propriu fora de a representá pre nimene. Nu ni amu adusu atunci aminte, cá este posibilu, cá cineva se nege adeverulu unui principiu atãtu de claru. Si totusi s'a intemplat. Anume Gazet'a Transilvaniei in N-ro 33 a. c. dice, cumcã trebue se combata aspru una atare teorfa, de-ora-ce dupa parerea densei fia-care Romanu pentru ori ce pasiu, ce atinge interesele natiunei cãtu de pucinu, este responsabilu natiunei. Ma in numerulu 35 spre a-si intarí asertulu merge si mai departe si se provoca la impregiurarea, cá deca una persona basericésca ar' calcá una lege de a basericeii, atunci nu va fi responsabila numai consciintiei, ci si altu cuiva; ergo asia este si cu natiunea.

Este acést'a una cestiune de mare momentu pentru moral'a politica, carea nu se pote tractá numai per transennam in una foia politica. Din care cauza ni amu reservatu dreptulu a o tractá in foi'a basericésca, dupa-ce si fora de ace'a ea nu este una cestiune a politiceii de dñ, in care in foi'a nostra

¹⁾ Desi in unele liturgierie spre es. pentru Dominec'a Tomei este dimisiune speciala. Inse in liturgiile editiuniloru mai noue lipsesce.

²⁾ Od'a pasch. VII.

nu ni este iertatu se ne dimitemu, ci este una cestiune scientifica tienetoria de scientiele morali.

Se vedemu dara mai antâiu, in câtu este la locu analogf'a intre baserica si natiune, la care se provoca On. Redactiune a Gazetei. Dens'a dîce, cumcã cá Doctoru in Teologia trebuie se scimu, cá celu ce calca legile basericei, nunumai conscientiei este responsabilu ci si basericei, prin urmare dîce ea, si celu ce calca legile natiunei nunumai conscientiei ci si natiunei este responsabilu. Forte bine! relativu la baserica chiaru asia este. Si asia ceva scie si unulu care nu este Doctoru in Teologia. Inse replicamu, cá si D. Red. alu Gazetei trebuie se scia cá Doctoru in drepturi, cá intre baserica si natiune chiaru din punctu de vedere juridicu este una deosebire forte mare. Anume D. Red. trebuie se scia, cá baseric'a este unu corpu socialu organicu, una societate in sensu juridicu, care de una parte si are codicii sei de legi, de alta parte organele sale, cari supravighiêza preste observarea legiloru. Natiunea inse nu este unu corpu socialu organicu, nice una societate in sensu juridicu, ci este unu complexu de individi de aceasi origine, de aceasi limba si acelesi aspiratiuni, care nu si are nice codicii sei de legi, dupa cari se-si indrepte unulu fia-care activitatea sa politica, si nu are nice organe, cari se supravigheze ex officio preste observarea acelor'a. Prin urmare analogf'a intre baserica si natiune, la carea se provoca On. Redactiune a Gazetei in casulu acest'a nu are nice de cum locu.

Bine! va dîce pote On. Redactiune a Gazetei, in sensu stricte juridicu e dreptu, cá natiunea nu-si are codicii sei de legi, nice organele, cari se supravigheze preste observarea acelor'a. Inse in sensu moralu le are pre ambele. Anume, opiniunea publica a natiunei trebuie se fia lege pentru conduit'a politica a unui fia-caruia individu, éra jurnalistic'a este organulu, care supravighiêza preste observarea loru.

Se vedemu asia dara, in câtu pote se aiba valora morala surogatulu acest'a alu legiloru si organeloru in sensu juridicu.

I. In specie se vedemu, ce base morali are asia numit'a opiniune publica cá lege morala pentru activitatea politica a unui fia-carui individu. Se vedemu asia dara, cum se nasce asia numit'a opiniune publica, cá de aci va aterná tare multu valora ei morala.

Este cunoscutu, cá in tempulu presente jurnalistic'a este mai uniculu factoru, ce produce, cresce si schimba opiniunea publica. Jurnalistic'a are asia dicundu opiniunea publica in manile ei, ea este asia dicundu parlamentulu legislativu, care aduce legea numita: opiniune publica. Astu-feliu stâ lucrulu in tempulu presente, si acést'a credemu, cá nu o va negá nimene. Inse de alta parte Jurnalistic'a, care creêza opiniunea publica cá lege morala pentru unulu fia-care individu, in opiniunea de mai susu are se fia si organu, care se supravigheze preste observarea ei. Va se dîca jurnalistic'a aduce legea si jurnalistic'a te si judeca. Turculu te bate, Turculu te judeca, precum dîse

una foia de ale noastre in zilele trecute. Intrebam asi dară, ôre pote unu omu de caracteru abdică de tribunalulu celu minunatu alu conscientiei, pentrucă se se supuna tribunalulu celui curiosu alu opiniunei publice, unde legislatoriulu este si judecatoriulu chiaru in contr'a principiiloru moderne de dreptu?

Se mergemu inse mai departe. Se intrebam ôre este asia numit'a opiniune publica vocea adeverata a unei natiuni întregi? Aci stă lucrulu inca si mai reu. Cu privire la cele mai multe cestiuni, relativu la cari se dîce de comunu pre la tote poporele, că existe una opiniune publica, immens'a maioritate este cu totul indiferenta si nu le cunosce pote nice din nume. Era dintre cei ce se folosescu pentru a aretă cu eli una asia numita opiniune publica, éراسi immens'a maioritate este de asia, cătu se pote dice cu dreptu cuventu despre ea, că lucrulu despre care e vorb'a, ieri nu l'au cunoscutu, astăzi nu-lu întielege, si mane l'au uitatu. Astu-feliu este in tota Europ'a in cele mai multe casuri. Unde mai remane dară opiniunea publica adeverata? La mai multi individi singuratici, cari fia chiaru si cu miile, suntu in urma totusi numai una fractiune disparenta facia cu corpulu poporului si a natiunei întregi. Apoi ni ar' placé se ni arete cinev'a, că din punctu de vedere moralu pentru ce se abdică omulu de dictaminele conscientiei sale in favorulu unei opiniuni a unei fractiuni din unu poporu.

Inse va dîce pote On. Red., că opiniunea publica a unui poporu nu este de ase întielege asia, că unulu fia-care individuu singuraticu alu poporului se cunosca de ajunsu si se cugete in una forma cu privire la una cestiune ôre care publica. Ci lucrulu este de a se consideră cu totul altu-mintrule. Anume ori ce poporu si natiune constă din conducutori si condusi. Conducutorii suntu asia numit'a intelligintia. Si opiniunea publica a conducutoriloru seau a intelligintiei representa opiniunea publica a poporului întregu, si astu-feliu opiniunei acesteia trebuie se se supuna unulu fia-care. Bine asia se fia! Intrebam inse, că p. e. la noi la Romani opiniunea carei intelligintie este obligatoria că lege morala pentru toti? Ore a celei pasiviste seau a celei activiste? de ôra-ce amendou suntu in siulu intelligintiei. Că un'a este pote in maioritate si alt'a in minoritate, nu alteréza caus'a chiaru nemicu. Seau că se mergemu la altii, la cari esemplulu este inca si mai drasticu, intrebam, că la Sasi opiniunea carei intelligintie are se fia lege morala pentru unulu fia-care individuu, ore a Jungsachsiloru seau a Altsachsiloru, seau la Unguri, a liberaliloru seau a kosuthianiloru seau dora a Antisemitiloru, éra la Nemti ore a centralistiloru seau a federalistiloru?

Éta unde ajunge omulu nu odata cercandu opiniunea publica a natiunei, că ace'a se fia lege morala pentru elu. O cauta si nu o gasesce nicairi. Cum pote atunci unu ce neesistentu se fia lege morala pentru unuu individuu noi nu întielegemu si cu noi credemu că nimene.

Inse chiaru si candu nu ar' fi tote defectele aceste essentiali in opiniunea publica că lege morala pentru activitatea politica a unui individuu; chiaru si

cându opiniunea publica a unui poporu, asia numit'a vox populi ar' fi adeverata expresiune conscia a unui poporu intregu, totusi se nasce intrebarea, că óre este unu câstigu moralu a se lepadá de conscientia si a se supune acestei vox populi? Istori'a ni dá unu respunsu classicu la intrebarea acésta! Pre lume nu esista nemic'a nice mai schimbatiosu, nice mai fluctuantu cá opiniunea publica asia numita vox populi. Vox populi l'a numitu pre Manliu: Pater patriae si i a concesu lui singuru se locuiesca in Capitoliu; inse érase vox populi l'a aruncatu diosu din acelu Capitoliu cu capulu la vale pre stane'a tarpeja. Care din aceste doue opiniuni publice a potutu pretinde sacrificiulu conscientiei? Vox populi a redicatu in Aten'a pana la ceriu pre Solonu; si vox populi a esilatu din Aten'a pre barbati celi mai mari, ce au traitu in spiritulu lui Solonu. Vox populi a dusu pre blandulu rege Ludovicu XVI din Franci'a la gilotina, fienducá nu i mai trebuieá monarcu; si vox populi cantá dupa ace'a inmuri de lauda lui Napoleonu I, fienducá i trebuieá monarcu. Ma inca si mai multu. Câti barbati mari nu au avutu in viatia opiniunea publica in contr'a loru. Dupa morte inse au devenitu pretiuiti de tota lumea? Din contra altii au fostu tare populari in vietia, dupa morte inse au pierdutu totu. Care opiniune publica din aceste contradictorie a potutu pretinde se-i sacrifice omulu conscienti'a?

Invederatu areta aceste, cá a redicá asia numit'a opiniune publica la rangulu de lege morala pentru activitatea politica a individulu pre cont'a conscientiei, insemnéza a delaturá tota morala din politica, insemnéza a redicá ostracismulu si venarea ridicula si nedemna dupa popularitate la rangulu de factoru politicu moralu.

II. Dara se vedemu, in câtu jurnalistic'a pote se figureze cá organu de supravighiare si judecare alu natiunei preste conduit'a politica a individiloru. Aci potemu fi mai scurti. Noi scimu cá jurnalistic'a este unu adminiculu seau midilocu de cultura si lupta politica la unu poporu, inse nice decum unu tribunalu de judecata. Si inca ce feliu de tribunalu de judecata? Tribunalu unicu fora foru de apellatiune. In cauzele civili si basericesci i stáu omulu celu pueinu 3 foruri, la cari pote apelá, deca nu e multiumitu cu una sentintia. Jurnalistic'a inse este singurul foru, dela care nu se mai dá apellatiune. Cum pote dupa principiile moderne de dreptu figurá jurnalistic'a atunci cá tribunalu de judecata pentru conduit'a politica. Că colonele jurnalistice stáu omulu deschise se se aperc pana la extreme, este dreptu. Inse ce omu cu inima va poté pretinde, cá cineva in unu casu seau altulu din viet'i-a-i politica se-si desfasiore in jurnalistica la lume si la tiera si fibrele cele mai secrete ale motiveloru convictiunei sale. A pretinde asia ceva insemnéza a pretinde, cá unulu fia-care se-si desvalésca conscienti'a in tergu, ce'a ce nice tiranulu celu mai mare nu pote pretinde. Aceste in genere si in abstracto. In specie si in concreto, intrebamu chiaru si pre On. Red. a Gazetei, cá óre firearu aplicata a se supune verdictulu presei celei jidovesci presente din Vien'a,

care se geréza cá organu alu natiunei germane si inca a se supune cu sacrificiulu conscientiei? De buna sema cá nu.

Dara si afora de aceste, deca jurnalistic'a voiesce se fia organu supra-
vighiatoriu alu natiunei, atunci ea ar' trebui se fia constituita de natiune.
Acést'a inse nu se intempla, căce unulu fia-care jurnalul chiaru si celu mai
populariu este una intreprindere privata a unui individu seau a mai multor'a,
seau in casulu celu mai bunu a unei partide si nice unulu a natiunei. De
unde urméza, cá nice unulu nu pote aduce sentintia in numele natiunei. Apoi
cātu de versatilu este verdictulu jurnalisticeii se vede de acoló, cá in unulu
fia-care casu fia-care jurnalul judeca din punctulu seu de vedere ori ce conduita.
Pasivistulu din alu seu, activistulu din alu seu, Jungachsulu din alu seu,
Altsachsulu din alu seu, liberalulu din alu seu, Kosutianulu din alu seu, cen-
tralistulu din alu seu, federalistulu din alu seu. Care este inse verdictulu
celu adeverata, care se pota pretinde se i se sacrifice conscienti'a? Nice unulu!
Atunci nice unulu nu pote pretinde sacrificiulu conscientiei, si atunci jurna-
listic'a nu este organu mai competentu cá conscienti'a.

Va dice inse cineva pote, cá istori'a este organulu acel'a alu natiunei,
care judeca pŕeste conduit'a politica a unui fia-caruia.

La aceste respundemu, cá fora de a ne dimate in unu studiu spre a vedé
incātu in privinti'a morala istori'a pote seau nu se suplinésca conscienti'a,
sustienemu cu tota puterea, cá in istoria nu vorbesce natiunea, ci vorbesce
talentulu, eruditiunea, agerimea si diliginti'a istoriculu, si astu-feiiu istori'a
nu este tribunalulu alu natiunei.

Ce este dara de facutu? Una lege si unu tribunalulu trebue se aiba in-
dividulu si in activitatea sa politica cându lucra cá individu in numele seu
propriu. Opiniunea publica, jurnalistica si istori'a nu potu se fia legea si
tribunalulu acest'a, precumu amu vediutu deja. Unde se le cantamu dara?
Intrebese ori si cine sufletulu seu, si acel'a i va responde, cá legea si tribu-
nalulu acel'a nu pote se fia decâtu singuru si numai si numai conscienti'a,
fortareti'a ace'a, despre carea dice Bossuet, cá nu este putere pre lume, care se o
pota cuprinde. Din care cauza de inchiare si dicemu, cá ar' fi vai de noi,
cându barbatii nostrii ar' incetá de a se conduce de vocea conscscientiei in
activitatea loru politica, si atunci ar' fi pace buna cu ori ce caractere firme
si solide.

Pote On. Red. a Gazetei nu si a fostu conscia scriendu in graba, cá ce
principiu periculosu politicu voiesce se propage in poporulu nostru, cându a
atacatu parlamentulu conscientiei cá factorulu legislativu pentru activitatea
individuala politica si tribunalulu aceleiasi cá uniculu foru adeveratu de judecata
pentru activitatea acést'a.

Credinti'a si Ratiunea.

(Continuare din Nr. 7).

3. Cumcă a crede lui Ddieu se unesce cu ratiunea, mai virtosu apare si de acolo, că e de cea mai mare insemnatate atât teoretica câtu si practica, că se scimu nunumai cele ce se referescu la Ddieu, ci si care-i vointi'a si decretale Lui cu privire la omeni. Acestea inse fora de revelatiune si credintia seau nu le potemu cunosce de locu seau numai intr'unu modu neperfectu (cf. I. Cor. 2. 6 uu.) Pentru ace'a S. Ambrosiu (l. 3 de Araham n. 21) scrie: „*Ce nedemnu lucru este că se credemu testimonialoru umane despre altii, ér' oraceloror lui Ddieu despre densulu se nu credemu*“. Si (Ep. 18) „*Misteriulu ceriului se me invetié insusi Ddieu, care l'a intemeiatu, nu omulu care si pre sene s'a ignoratu. Cui se credemu mai multu despre Ddieu decâtu lui Ddieu?*“

4. Cumcă credinti'a crestina se contrarieza ratiunei, numai atunci si intru atât'a s'ar' poté dîce, cându si încātu ar' vetemá dreptulu aceleia, seau încātu ratiunea ar' desaprobá postulatele credintiei. Dar' din acestea nice un'a nu se poté concede a) pentrucă credinti'a nu impiedeca intru nimic drepturile ratiunei de a scruta dupa adeveturile, ce cadu in ambitulu ei, b) nu-i impiedeca nice dreptulu de a nu admite nimica fora causa suficienta. In acestu respectu s'ar' poté aduce in ainte nenumerate citate atât de ale parintiloru basericesci câtu si de ale Pontificiloru, ci pentru scurtîme fia de ajunsu urmatoarele. Asia Teodoretu mustrandu pre gentili (s. 1 de cur. aff. graec.) scrie „*Éra deca acusatî titululu credintiei (câci am audîtu, că voi si de ace'a ve folositi, că noi nu demustramu dogmele nostre, cî celoru pre cari i invetiâmu le insinuâmu numai credintia si credulitate) calumniati câtu de pre facia doctrin'a nostra. Că noi invetiaturile nostre le comprobâmu prin cele mai adeverate lucruri, că si prin cele mai certe marturii*“. Er' S. Augustinu (l. de fide rerum quae non videntur c. 3.) intre altele dîce: „*Forté tare se insiela cei ce socotescu, că noi credemu in Christosu fora de nice unu indicîu despre Christosu. Că ce indicîi mai clare suntu că cele ce le vedemu predise si acum implînite*“. Si apoi continuandu areta prin citate din sant'a scriptura, că tôte cele ce se referescu la baseric'a lui Christosu au fostu predise cu multu mai in ainte de a fi esistatu ea. Cu invetiatur'a s. parinti consuna si S. Tom'a de Aquino carele (2. 2. qu. 1. a. 3 ad. 2) dîce: „*Nîme se nu creda, fora numai dupa ce va fi vedîutu că acelea suntu de credîutu seau pentru evidintî'a semneloru seau pentru altceva de ast'a natura*“. Deunde Pontificele Piu alu IX aperandu drepturile ratiunei (Encycl. 9 Nov. 1846) invetia: „*Ratiunea omenésca pentrucă intr'o afacere de atât'a insemnatate se nu se insiele si se gresiesca, trebue se cerceteze cu diligintia faptulu revelatiunei, că se devina certa, că Ddieu a vorbitu, si că dela dens'a, precum intieleptiesce invetia apostolulu, postesce ascultare, rationabile*“. c) Mai departe nu vetema credinti'a nice dreptulu ratiunei de a reprobá eroarea, de câte ori are cunoscintia chiara despre ea. Dara ratiunea se se ferésca că nu totu ce nu poté intielege si cuprinde, se o socotésca de éróre.

Precum inse credinti'a nu vatema nice unulu din drepturile ratiunei, intocmai si ratiunea aproba postulatele credintiei. Credinti'a postesce a) că ratiunea se se supuna autoritatei divine. Dara apoi ce poté fi mai demnu si mai dreptu, mai convenintiosu si mai salutariu, decâtu că ratiunea cea creata si limitata si prin urmare supusa erorii, — ace'a care de nenumerate ori se supune pentru folosulu seu autoritatei omenesci — se fia cu ascultare de ra-

tiunea necreată și nice unei erori supușă? b) poftesce credința a consimțimentu firmu. Căci, precum dăce Piu alu IX în suscitată enciclica, *cine ignoră, seacă cine pote ignoră, cumcă trebuie se avemu totă încrederea în Ddieu, care ne vorbesce, și cumcă nimicu mai conformu ratiunei nu-i, decâtu că ea se se mulțiamă și se se alipăscă tare de cele, ce va fi aflatu, că i le-a revelatu Ddieu, care nice nu înșiela nice nu pôte se se înșiele.* c) poftesce credința că misteriale se nu le scrutamu orbesce. Pentru-că, precum dăce S. Augustinu (de Trin. I. 5. c. 1) „*cu ce întielesu cuprinde pre Ddieu omulu, care chiar nice întielesulu seu, cu care voiesce a cuprinde pre acel'a, înca nu-lu cuprinde?*” și S. Basiliu (ep. 16 airea ad Eunomium) scrie: „*Dăca înca nice natur'a prea mitutelei furnici nu o ai cuprinsu cu mîntea, cum te mandresci că-ti imaginezi puterea Ddieuului celui necuprinsibilu?*” d) mai încolo poftesce credința, că despre faptulu revelatiunei se ne îndestulimu și numai cu certitudinea morale, după ce și acest'a înca e de ajunsu întru dirigerea vieții universale a omeniloru. Mai pre urma e) credința se recomandă ratiunei și prin ace'a, că ascultarea, ce o prestăza ratiunea naturale ratiunei necreate și fontei a totu adevărulu, este cea mai nobilă pentru dificultatea actulu și profesiunea ce o involve, cătu și pentru prea înalt'a veracitate alui Ddieu și a dependentiei nostre dela Elu. Că-ci, după cum ne spune S. Chrisostomu Hom. 39 în Gen. n. 1, *acest'a e cea mai mare onóre, ce o prestamu noi Lui, deca ne încredemu în virtutea densulu, și deca cu ochii corporali anu vedé, cele contrarie. Si ce te miri, deca la Ddieu e cea mai mare onóre a nu-i dubită? Că și la omeni, deca ni se promite ceva din lucrurile acestea nestatornice și supuse corupțiunei, deca despre cele promise nu dubitam, ci credemu promitentelu, ace'a se socotesce de cea mai mare onóre.* Cu totu dreptulu asia dara potemu conchide din cele premise, cumcă credința din tóte partile se recomandă ratiunei și că e consona cu dens'a.

(Va urmă).

Varietăți.

— În 4 Mai st. n. 1884 a repausatu în Prag'a Majestatea Sa Imperatés'a și Regin'a Mari'a Anna Soci'a Majestatei Sale Imperatului și Rege Ferdinandu. Memori'a Ei va fi neuitata la poporele marelui imperiu.

— Binemeritatulu și zelosulu professoriu de științele biblice în Seminarulu metropolitanu din Blasiu *Basiliu Ratiu* fû dispusu de parocu și Protopopu alu tractulu Reghinului. Instalarea-i în noulu beneficiu se va întimplă Domineca în 11 Mai st. n. prin P. On. D. *Vasiliu Hosu* Protopopulu Muresiului. Uramu din inimă noului Protopopu alu Reghinului sanetate și vieția îndelungată, că în oficiulu celu nou se pota lucră cu acelasi zelu eminentu și conscientiositate esemplaria, cu care a lucratu pre terenulu instruciunei tempu de mai 20 de ani. La catedr'a devenită prin acest'a vacanta s'a denumit cu 1-a Mai st. n. a. c. de professoriu ordinariu Cl. D. Dr. *Victoru Smigelschi* fostu până acum cancellistu metropolitanu.

Editoriu și redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. în Blasiu.